

Na obali.

Črtica. — Spisal *Fr. Ks. Pavlétov.*

I.

ahno je pljuskalo Adrijansko morje ob obrežje. Šumeče so se odbijali temnozeleni morski valčki od visokega, zidanega obrežja reške luke. Privzdigovali so male čolnice ob obrežju, zibali podolgovate, starikave dalmatinske „trabacule“¹⁾ ter se odbijali na ogromnih, železnih stenah, v luki ležečih parnikov.

Na „molu“²⁾ je vladalo živahno življenje. Ročno in urno so skakali vitki mornarji v lahni, raznobojni, poletni opravi po ozkih stopnjicah, ki so držale iz parnikov na obzidano obalo, prižigali male, kratke pipice in odhajali dva ali trije skupaj po široki, s plantanami zasajeni ulici v notranje mesto.

Na bregu so hiteli težaki polniti ladije z različnim blagom. Njihovi otožni, dolgočasni vzkliki, s katerimi so se bodrili k skupnemu delu, so se izgubljali mej šumenjem in škripanjem vzdigujočega stroja. Izgubljali so se mej glasnim ropotanjem vozov, ki so odhajali težko obloženi z raznovrstnim južnim blagom po široki, s kamnitimi ploskvami potlakani ulici.

Ne daleč od njih pa je stal petnajstletni mladenič, rjavo-zagorelega obraza, črnih svetlikajočih, vranjih las in obrvij, izpod katerih je gledalo dvoje ognjenih, iskrečih se očesc, kakor živo ogle. Glavo mu je pokrival velik, vmazanosivkast klobuk, širokih, ohlapnjenih okrajev. Ti so mu ob-senčevali obraz in ga varovali pred žgočim solncem. Modrikasto, z belimi pikicami in cvetkami posejano, na komolcih precej raztrgano srajco je zapirala za vratom živordeča ruta. Njena krajna konca sta segala prav do širokega, ne več lepega pasu.

Jedno roko je imel v žepu, v drugi pa je držal svalčico in nekako zamišljeno, skoro žalostno gledal za modro-sivkastimi oblački dima, ki so uhajali od svalčice in se širili, širili po zraku ter izginjali. Da, da. Ti modro-sivkasti oblački so kakor njegove misli, ki so odhajale za oblački dima vedno višje, vedno dlje in dlje. Vzhitevale so mu vedno močnejše, vedno silneje proti lepi domovini, po kateri vejejo balzamično dišeči, topli veterčki, vrhljajo visoke pinije, šumé podolgovati, ozki listi palm. — Tako daleč od svojega doma, tako daleč od drage mamice je šel, da si prisluži kak novčič in ga ji prinese s ponosom, s sinovsko, gorečo ljubeznijo. Kapitan mu je obljubil, ko je šel z njim na ladijo za kurjača. In mamica? Kako jo želi videti —. Kmalu, kmalu zazreti ta ljubki, od skrbij in starosti razorani obraz ..

„O cara mia mama!“ — ušel mu je nehoté iz ljubečih, urno dvigajočih se prsij vzdih. Vzdih mladega, samosebi prepuščenega srca, vzdih, ki je izražal neprestano hrepenenje in vročo željo po materi, po mali, domači vasici, po toplem, balzamično dišečem, južnem zraku. In zdelo se mu je,

¹⁾ Trabacula = zovejo Dalmatinci svoje obrežne ladije na jadra.

²⁾ Molo = nasip, umetno narejeno obrežje ob morju.

kakor bi odhajal ta vzdih z lahkimi, dimnatimi oblački z šustečim veterčkom proti jugu, proti domači kočici ter se zigraval nad kočico in šepetal z širokovrhatimi pinjami, kramljal z dolgolistimi palmami in se ljubkovaje nagibal k mamicam ...

„Beppo“, se je začul iz bližnje ladije oster, rezek kapitanov glas, ki je hipno pregnal s svojo disonanco te mile, ljubke, tako prijetne glasove v dečkovi duši.

Ročno je zagnal svalčico, ki mu je bila mej tem ugasnila, v morje, in naglo skočil mimo delavcev po ozkih stopnjicah na krov pred kapitana.

„Že zopet si stal? Corpo di bacco! — Si li pozabil, kaj sem ti naročil preje? O, da, — sanjati je prijetno! A sedaj ni čas! Na delo, ničvredni paglavec“, je dejal pikro, ko je videl otožni, bolni izraz na njegovem obrazu.

Molče je stopil Beppo k odprtini, ki je vodila v ladijo.

Trenutek pozneje je ostal sam kapitan na krovu in počasno korakaje po njem je zmerjal in ošteval delavce, katerim je lil pot raz zagorelih, zmučenih obrazov in katerih hrbti so se šibili pod težkimi vrečami.

II.

Ne daleč od ladije, bolj proti oni strani, kjer se je luka širila in raztezala v prosto nizko in peščeno obrežje, se je zibal priličen čolniček. V njem je sedela dvanajstletna, gosposko opravljena deklica z lahnim, belim slamničkom na rumeno-kodrasti glavici, ki ji je obsenčeval prijazen, prikljiv obrazek.

V drobnih ročicah je držala lično narejeno veslo in dokaj urno veslala. Čolnič se je vidoma oddaljeval od obrežja, ko je privzdigovala veslo na jedni strani in zadela gladino, ki se je v malih drobnih kapljicah razpršila na vse strani. Kaka mala kapljica je priletela deklici na rožno lice, na belo krilce, na mali slamniček ali na drobno, tenko ročico, ki je skrbno držala veslo.

Vedno urneje je deklica dvigala veslo in mali čolnič je naglo brzil po temnozeleni, lahno gibajoči se gladini. Za čolničem pa se je delala dolga črta, ki se je polagoma strinjala v gladko površino.

Ravno je zopet dvignila veslo, ko je ž njim zadela slamniček, da je odletel precej daleč v stran od čolniča. Deklica je prestrašeno vzkliknila, in obrnila se ter stopila na stran nagnivši se čez rob. A čolnič je izgubil ravnotežje ter se obrnil na stran — — Vzklik — šumenje valov, ki so pljusknili v zrak. Klobuček je plaval poleg obrnjenega čolniča ...

Črez trenutek se je pokazala rumeno-kodrasta glavica deklice na površini, za njo trdo stisnjena ročica iz vode, kakor bi iskala, za kaj bi se prijela, a za tem je izginilo oboje pod vodo ...

Beppo, ki je bil ravno v onem trenutku prišel na krov s košem smetij na rami in čul vzklik, je urno snel koš z rame, zagnal klobuk strani, da je odletel po krovu, in se zagnal v morje.

Valovi so se šumeče zgrnili nad njim, peneč so se dvigali zračni obločki in se razblinjali ter tvorili precej močno valovanje.

Trenutek pozneje so se prikazali črni mokri lasje že precej daleč od ladije. Urno se je bližal čolnič, vedno bliže, bliže, naposled je izginil raz površine. Krepek sunljej z rokama in prijel je deklico, ki se je potapljala vedno globokeje, vedno nižje. Z levico je prijel deklico, z desnico in z nogama pa se je zagnal kvišku, ravno v pravem trenutku, ker začelo mu je bilo v vodi sape pomanjkovati. Krepko, močno je potegnil zraka v sé in začel plavati proti bregu. Bolj, ko se je bližal bregu, tembolj je čutil, da mu pojemajo moči. Deklica, ki je nezavestna počivala v levi roki, ga je s svojo težo vlekla na stran, desnica mu je začela omagovati, in mokra, vode polna obleka ga je ovirala v gibanju.

Obraz mu je rděl, oči so mu vsled napora nekoliko stopile iz jamic in težko je hropel ...

„Coraggio, Beppo. Ho-oop! Še nekoliko trenutkov!“ bodrili so ga delavci, ki so se bližali s čolnom.

In kakor bi mu ti bodrilni klici dali novo moč, pognal se je dvakrat krepko, močno ...

Čolnič je prihajal bliže. Urno, kakor lastavica po zraku, je rezal vodo. Vesla so se šibila pod žuljavimi rokami delavcev.

A mladega dečka se je lotila neka utrujena, opojna omotica. Roki sta mu omagali. Vedno slabše se je poganjal, naposled mu je zmanjkalo moči, neka hipna slabost se ga je lotila in izginil je pod vodo ravno v onem trenutku, ko se je čolnič ustavil. Čvetero rok se je stegnilo iz čolna in dvignilo mladega rešilca z ponesrečeno deklico iz hladnih valov, ki bi bili kmalu grob obema — —

III.

Štiri leta so minula ...

Ne daleč od veličastnega mesta Neapelj je stala na obronku griča mala, prijazna kočica. Vinska trta jo je bila popolnoma obrastla. Pred hišico je ležal mal ograjen vrtič, poln zelenega sočivja. Na ogleh sta se dvigali po dve sončnici ter viseli nekoliko črez plot ... Zdelo se je, kakor bi kimali in vabili, kakor bi pričakovali ljubega gosta, prijatelja.

V senci vinske trte je sedela priletna ženica. Z rokama si je obsenčila oči in neprestano je zrla po stezici navzdol. Videlo se je, da pričakuje nekoga. Na naročju ji je ležalo šivanje. Od časa do časa je dela roki od očíj in šivala. A pogosto so ji uhajali pogledi od dela proti mestu ...

Po dolgih štirih letih bo zopet videla sina. Zadnji teden ji je pisal, da bo prišel danes, in nestrpno ga je pričakovalo ljubeče materino srce. Ugibala je, kako mora biti že velik, kako je vzrastel. Ali se je kaj izpremenil?

A nehoté ji je napolnjeval srce nekak strah, neka bojazen. Izmej vseh drugih skrbij se ji je vrinjevalo vprašanje: je li njen Beppo še oni mladenič, še oni nedolžnočisti deček, kakor je bil prej. In pri misli, da se je morebiti v tujini pokvaril, da je zašel mej slabe tovariše, so se ji nevedé orosile oči, in prijazni, radostni obraz se je zresnil. A takoj nato je zaigrala na njem zopet radost, zopet veselje. Zagledala je na stezici svojega Beppi-ja.

Lepo mu je pristojala mornarska obleka. Vetrič se je zigraval s trakovoma, ki sta visela od mornarske čepice, in pihljajl rdeči smijoči obraz njegov „Kako je postaven!“ je pomislila ter se ozrla proti nebu in njeni trepetajoči ustni sta šepetali vročo prisrčno molitev Trojedinemu, Večnemu.

„Sin moj!“ — „Mamica draga!“

Mati in sin sta stala oba vesela, oba srečna, oba zadovoljna. Beppo se ni mogel ubraniti otožnosti, ki se ga je lotila, ko je zazrl, od skrbij in muke razorano, starikavo — a vendar njemu tako ljubko lice Mati pa ga je gledala vsa srečna. Njeno srce se je veselilo ob pogledu nanj ... Starost in mladost sta stali druga poleg druge ... Cvetoča in skoro uvenela cvetlica ... Starica vesela, smehljajočega obraza, saj tu je bila vsa njena sreča, polovica njenega življenja ...! Mladenič pa se je nehoté razžalostil, ko je videl, kako zelo so jo upognile skrbi in muke. A otresel se je teh mislij in zopet je bil vesel. Samo da jo ima, da mu je še ni vzel dobri Bog. Drug poleg družega sta šla v sobo.

Vse pri starem! — Vse tako ljubko, čedno pospravljenno, kakor pred štirimi leti, ko je šel od doma. Zdelo se mu je, kakor bi ga vse pozdravljalo. Tam v kotu še vedno oni kip njegovega patrona. In poleg njega še vedno ono razpelo, pred katerim je klečal vsako jutro in vsak večer. In pod njim visi še vedno oni rožnivenec z debelimi jagodami, ki sta nanj molila pred štirimi leti. Še vse tako ... Vse tako ljubko, vse tako drago. O, kolikrat se je v tujini, med slabimi pokvarjenimi sodrugi spomnil svojega sv. patrona. In kolikrat ga je obvaroval spomin na svojega Odrešenika greha Zamišljen je stal pred podobama, odkrit ..., duh njegov pa je dajal in zažigal kadilo, lepo dišeče kadilo srčne molitve ...

Ko je starica gledala radostnopobožni izraz na obrazu svojega sina, tedaj ji je odplaval oni oblaček, ki ji je bil legel prej na srce ob misli, da bi se bil njen Beppo pokvaril v tujini. Ta njegov izraz ji je povedal vse ... vse ...

* * *

Mrak je bil že razgrnil svojo tanko modrikasto mrežico nad vso okolico ko sta še sedela pred kočico. Koliko sta si vedela povedati, odkar se nista videla ...

Beppo ji je pripovedoval skromno o onem dogodku tam v Reki, kako je bil rešil jedino hčerko knezu W. Kako stotero mu je blagi knez povrnil to dejanje. Dal ga je v vojno mornarico. Tu se je izučil za strojevodjo. Le še nekaj mesecev bode pomagal pri sedanjem parobrodu, potem bode pa premeščen na drugo ladijo za namestnika strojevodje. In potem bode obema dobro. Mala plača se mu je precej zvišala ...

No, in mamica mu je tudi pripovedovala, kako ji je bilo dolgčas po njem. Kolikrat ga je zaželela videti, kolikrat je molila zanj ...

Obema pa je sijalo obličje radosti, zadovoljstva in sreče ...

Mali zvonček v kapelici na hribčku je zazvonil „Ave Marijo“.

Vstala sta in molila ... Mamica s svojim tresočim glasom naprej, polni, krepki glas sinov pa je odgovarjal ... Oba glasova pa sta se družila v zahvalno, vročo molitev, ki jo je lahen večerni vetrič odnašal kvišku, vedno višje, višje proti nebu ...

Spomini iz otročjih let.

(Piše L. Černej.)

24. Na vseh svetnikov dan.

Mojih otročjih letih nisem bil menda nikoli tako resen, kakor vsikdar na dan vseh svetnikov. Pa to je že tak praznik, ki vpliva nekako posebno resnobno na človeško srce in bodi si še tako mlado.

Tamkaj gori na hribčku pod goro je nasproti razvalinam starega gradu velik, z zidovjem obdan vrt, v katerem je mnogo mnogo različnih gred in gredic. Pod njimi počivajo zemeljski ostanki — umrlih. Na ta vrt, naše župnijsko pokopališče, sem zahajal že od svoje najranejše mladosti leto za letom na dan vseh svetnikov s svojim očetom. — Molčé sem stopal vstric njih sredi dolge procesije, ki se je pomikala počasi navzgor po belopešчени poti. In ko smo prišli na pokopališče, so poiskali oče vsikdar isto mesto, kjer sva se ustavila. Blizu velikega križa je bil pozabljen grob. Spominjal je nanj samo železen križ na precej visoki in široki kameni podstavi. Na ta kamen so me postavljali oče, da sem ložje videl po pokopališču.

Zvesto sem poslušal pridigo, ki mi je segala globoko v srcé, dasi je nisem umel. Ko sem videl blesteti v toliko očeh solze, obrisal sem si jih tudi jaz z lica. — Po pridigi in molitvah sva šla z očetom k našemu priprosto okinčanemu grobu, kjer so počivali dedek in mamica po očetu, pa moji bratci, ki jih nisem nikdar poznal. Prišli so tudi mati in drugi domači, kolikor jih je bilo na pokopališču, in molili smo za naše rajne. Potem smo si še ogledali razne ozaljšane grobove in se vrnili domov.

Zamolčati ne morem še nekaj prav otročjega, najsi se ne vjema dobro s tem popisom: po večerji smo imeli — kostanje. To je bila pri nas posebna navada, da so morali biti na dan vseh svetnikov kostanji. Naj so bili še tako redki in dragi, za ta dan so jih oče vsikdar gotovo preskrbeli.

Ko se je stemnilo, smo šli h kuhinjskemu oknu ali na hodnik, od koder se je prav lepo videlo na pokopališče, kjer je brlelo sto in sto lučic v spomin pokopanim. Meni so se zdele te lučice zvezdice rajnih. Ž njimi vred — je vtripalo nekako čudno moje srce.

Ko smo odmolili navadno večerno molitev in posebej za verne duše v vicah, so položili oče na mizo pol hleba kruha, nož in kupo vina „za verne duše“. Bilo me je skoraj strah in vendar ne, ko sem se stisnil pod odejo. —